

Enguany s'ha representat al Romea la seva obra 'Quatre dones i el sol'

Pere Cerdà: "Ha passat el temps de la poesia"

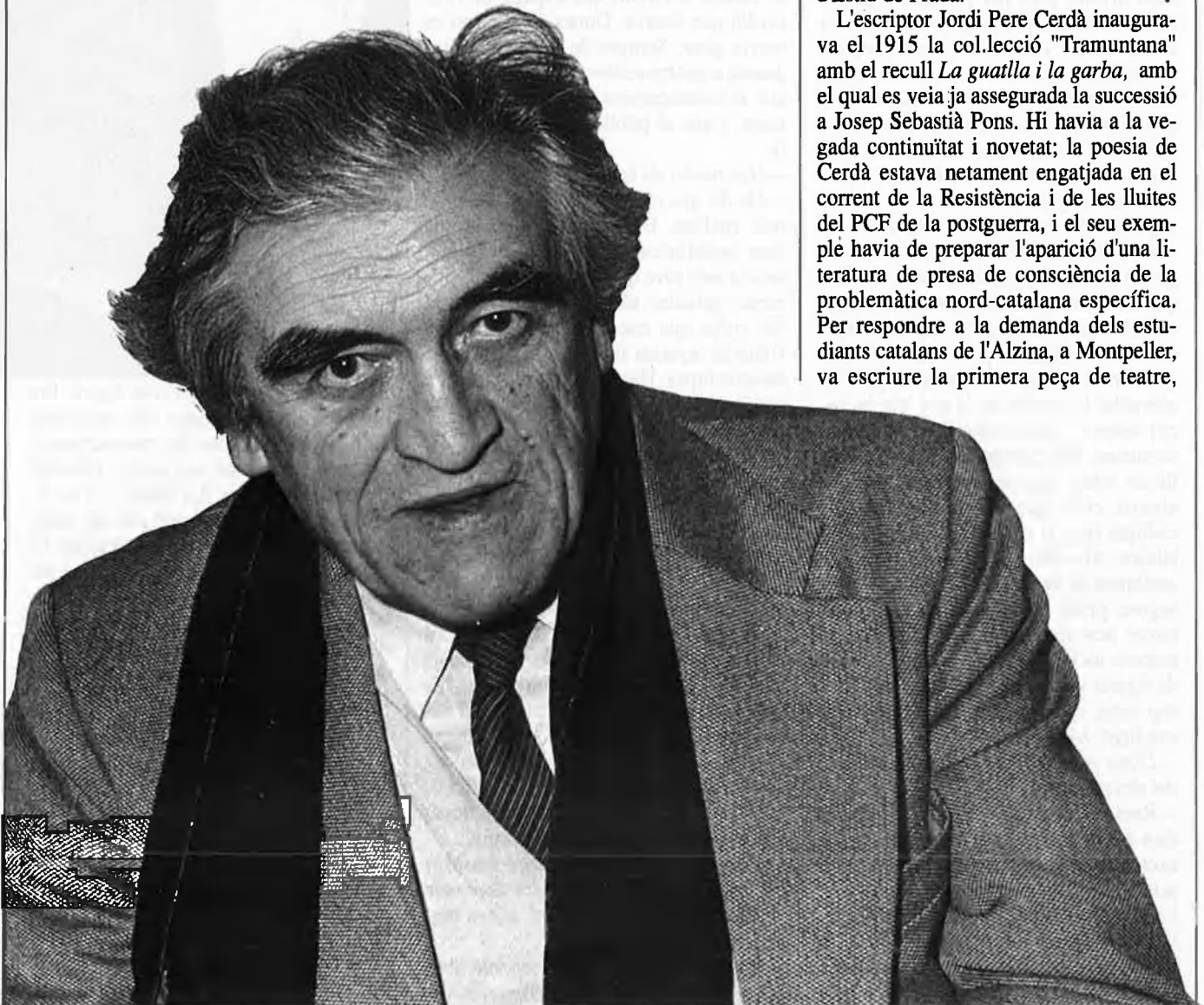
Nascut el 1920 a la Cerdanya, Jordi Pere Cerdà, juntament amb Josep Sebastià Pons, ha estat un dels escriptors més importants del segle a la Catalunya Nord. Recentment, l'editorial Columna ha publicat la seva Obra poètica.

Antoni Cayrol, que ha pres el pseudònim de Jordi Pere Cerdà, va nèixer el 1920 a Sallagosa, a la Cerdanya francesa, per entendre'ns. Durant la guerra, va començar a enviar poemes a la *Tramontane*, la revista que Carles

Bauny havia creat el 1917, el que a partir dels anys trenta havia fet un bon lloc als textos en la nostra llengua. Després, amb gent com Pau Roure, va ser un dels que va empènyer més per tal que es creés una entitat susceptible de promoure el

català a la Catalunya del Nord, cosa que va desembocar en el naixement, el 1960, del Grup Rossellonès d'Estudis Catalans. Aquest organisme ha estat la base de la represa i, per exemple, va organitzar les primeres Universitats Catalanes d'Estiu de Prada.

L'escriptor Jordi Pere Cerdà inaugurava el 1915 la col·lecció "Tramuntana" amb el recull *La guatlla i la garba*, amb el qual es veia ja assegurada la successió a Josep Sebastià Pons. Hi havia a la vegada continuïtat i novetat; la poesia de Cerdà estava netament engatjada en el corrent de la Resistència i de les lluites del PCF de la postguerra, i el seu exemple havia de preparar l'aparició d'una literatura de presa de consciència de la problemàtica nord-catalana específica. Per respondre a la demanda dels estudiants catalans de l'Alzina, a Montpeller, va escriure la primera peça de teatre,

"La poesia és encantament pur. El teatre no és fa amb el mateix costat del cervell".

JOSEP LOSADA

L'Angeleta. Posteriorment, ha anat menant paral·lelament una obra poètica i una obra teatral, les dues no gaire voluminoses, per altra banda. L'existència de la frontera estatal ha tallat durant bastants anys Cerdà de la crítica barcelonina i del públic lector del Principat. Darrerament, l'editorial Columna ha reeditat la seva *Obra poètica*. Això i la representació, durant un mes, de *Quatre dones i el sol*, han provocat l'interès dels mitjans de comunicació.

—*¿Com valors aquest mes al Romea?*

—Ha estat una operació molt ben muntada, amb un bon director. Ramon Simó ha entès el sentit de l'obra. De seguida es va veure amb la tria que havia fet de les quatre actrius. Estic molt content de la manera com ho han fet tots plegats. Pensi que l'obra es pot interpretar a diferents nivells, però per primera vegada i per arribar a un públic no podia ser feta altrament que com ho ha escollit aquest minyó. Jo havia demanat que es fugira del risc de caure en una visió naturalista, que és el que pot passar a Barcelona amb una obra que pren arrel en la vida pagesa. Això ho han entès tant Simó com l'escenògraf.

—*¿Com s'ha traduït, a la pràctica?*

—Primerament, en el decorat. Calia fugir de la cuina pagesa. Jo havia avisat que la meua forma de teatre no era acostumada a la Península. Va cap a la tragèdia. Conec algunes peces de Calderón que són així. Aquest aspecte tràgic l'ha subratllat Laguarda en la tesi que ha escrit sobre el meu teatre. S'ha entès perfectament. Per exemple, el decorat escollit és sobri, grec podríem dir, reduït a alguna cosa que evoca una muralla ciclòpia com la de Tarragona, unes fortaleses. Al mateix temps calia donar un sentiment de les muntanyes, que són una segona presó per a aquelles dones. Al tercer acte la muntanya s'il·lumina de manera molt significativa. El perill era de figurar una cuina realista on no faltés cap ceba, ni cap perol, ni cap plata, ni cap fogó. Això s'ha evitat

—*Dóna algun detall sobre el treball del director...*

—Ramon Simó la posat només una cadira a l'escenari, però ha trobat un joc excel·lent amb aquesta cadira: al primer acte hi seu la mare, al segon, la cunyada, i al tercer, la nora. En començar els actes, totes apareixen en la penombra. Un treball molt bo. Els diaris de Barcelona ho han subratllat. No sé quins matisos hi ha d'un diari a l'altre, però tots han acollit la peça bé. Tampoc puc dir que hagin

tret de l'obra tot el que se'n podria traurer. És veritat que això no és, potser, el treball de la crítica. És més aviat quan es llegeix.

—*¿Com ha rebut la peça el públic?*

—La primera representació va ser feta davant d'un públic gens preparat a aquesta mena de teatre, un públic que obté les entrades amb, per exemple, els jocs de la ràdio o de la televisió. I va reaccionar tanmateix molt bé. Només va sortir una parella, al cap de tres minuts. Devia ser gent que es pensava que això de les quatre dones era cosa de cuixes.

—*Havien interpretat potser que quatre dones eren vuit cuixes...*

—És probable. Després ningú no es va moure, i al final tothom aplaudia. La gent no es movia. Saps que els actes són d'una mitja horeta i no hi havia entreacte. Només els llums que s'apagaven i l'acordió que tocava. Doncs, la gent no es movia gens. Sempre de tres-cents cinquanta a quatre-cents persones. Ja sabia que al començament de l'obra l'has d'asseure, i que el públic fa l'esforç o no el fa.

—*Has parlat de les dones. ¿I el sol?*

—He dit que procuro de donar una base real, realista. Diria, a més, que és una base metafòrica, simbòlica. De primer, tens la més jove que entra i les seves primeres paraules són: "Fa fosc ja, mare! No volem que encengui el llum?" Tota l'obra és aquesta frase que agafes i que desenvolupes. Hauria pogut fer un teatre teòric, però no és la meua natura, i no pensi que el teatre hagi de ser teòric. ¿Has demanat el perquè del sol? De primer tens la filla per qui el sol és simplement el sol, la claror, la llum de dia. Per a la nora, el sol és vist com una possibilitat per a ella de poder esbravar coses contingudes que vénen del fet que sent dona casada el seu home és presoner a Alemanya fa anys. Per la cunyada, el sol és allò que ha rebutjat, l'efecte del desig en el cos, que és una obertura. Diu: "És una porta de llum que ens parteix el cos de dalt a baix". Aquesta és la primera frase difícil de dir, i em feia aprensió, però la gent no ha rigut. Ningú no ha rigut. A més, si t'hi fixes, les quatre dones tenen un discurs i un contra discurs...

—*Parles ara un llenguatge bastant abstracte. Justament et volia demanar si et coneixes un lligam amb algun moviment filosòfic.*

—En sembla que sí, que responia aleshores a un clima de la filosofia del temps. No que depengués directament de cap escola, però sí que havia llegit

Sartre, i molt, molt, la revista *Esprit*. Era molt sensible a Mounier i el seu personalisme. La persona ha comptat molt sempre per mi, no tant per la filosofia materialista, potser. La Bíblia i la mística jueua són les més realistes del món: integren la història com no ho havien fet ni els egipcis, ni els de Nínive, ni els grecs. La història no hi entrava. Amb els jueus, sí. Aquesta religió ha arrencat d'un coneixement de la natura. La base del meu pensament era portada del Partit, però crec que tot això hi és al meu teatre, implícitament, a vegades en una paraula.

—*Parlàvem del sol, ¿a què ho lligues?*

—*¿Què és Déu, sinó el sol? ¡Imagina què era el sol per als primitius per qui cada nit era una agonía! ¿Com es podien defensar?*

—*Al Romea, enguany, Quatre dones i el sol ha estat una represa. ¿Ens podries recordar quan es va muntar la peça per primera vegada, el 1964, crec?*

—Ací va ser l'Esteve Albert que ho va moure tot, en matèria de teatre. Esteve

Albert era el defensor d'una forma de teatre que havia estat apartada de l'esperit de la gent, i que era teatre religiós d'una part, el teatre medieval, o el teatre literari en el cas de Jacint Verdaguer —l'Albert va muntar *Canigó* al monestir de Sant Martí. Va muntar *Quatre dones i el sol* al costat de moltes altres coses: *La neu*, d'Edmund Brazès, el *Misteri de Sant Pere Ursèol*, de Pons... El decorat el va fer el Bordes, un decorat clar, amb una escala que permetia un bon moviment: la dona que volia marxar i tornava, repetidament; quelcom de molt visual i a la vegada molt essencial de la peça. No voldria oblidar el grup de Sant Vicenç, algú del qual va fer l'esforç d'aprendre a dir el català síl.laba rere síl.laba. I tampoc no voldria oblidar Felip Bauby, que es va ocupar de tot l'aspecte material i organitzatiu, bàsic evidentment, i pel qual jo no serveixi.

—*¿I com et va venir la idea d'escriure aquesta peça sense homes?*

—Va ser una necessitat: ¡al nostre grup no quedava cap home! Els que havien

actuat per exemple a *La set de la Terra* o a *El sol de la ginesta* s'havien fet tots enrere, uns perquè es trobaven massa vells, d'altres perquè tenien un treball que no els permetia de venir... Només disposava de quatre dones. L'absència dels homes a la peça la vaig explicar com vaig poder. Per començar vaig enviar un presoner a Alemanya. Era la guerra, s'entenia perfectament. ¿Saps que a Cerdanya, abans, l'home no hi era mai per la casa, només per a dormir? Primer vaig escriure una peça d'un acte solament. En aquell moment llegia molt Synge, l'irlandès, que solia escriure peces d'un acte amb personatges contemplatius que ací no eren versemblants, tret de fer-los contrabandistes i caure en una tradició de la qual volia fugir. Era gauderia pura de part meva. ¡Saps, el teatre t'obliga a traure la tripa! L'altre dia va venir a Perpinyà la Maria Aurèlia Capmany, l'escriptora del mes, i a mi que al capdavant he escrit pocs llibres, una bibliografia com la seva em deixa parat d'admiració. No m'agrada, a mi,

d'escriure gaire: una hora i ja en tinc prou.

—*Aquell acte que dius, ¿què era? ¿Un compendi del conjunt de la peça?*

—No, no: era el primer acte tal com s'ha conservat en la peça actual.

—*¿Què és més important per a Jordi Pere Cerdà escriptor, la poesia o el teatre?*

—Poc ho sé. La poesia és encantament pur. El teatre no es fa amb el mateix costat del cervell. Has de fer intervenir la construcció. No faig, ara, ni una cosa ni l'altra. Per la poesia, en sembla que el temps ha passat. Ara estic redactant un article, una conferència, i voldria fer un conte. L'Alex Susanna vol reeditar *Col·locació de personatges en un jardí tancat*, i hi posaríem un capítol més a la història del pòmer, i un conte suplementari.

—*Novel·la llarga, ¿no has tingut mai la temptació de fer-ne?*

—En porto una al cap fa molt de temps, però no l'escriuré mai. No vull remenar morts. Quan ho ha provat, no ha arrancat de coses directes de la família.

—*¿Saps que el que em dius s'assembla molt al que un dia em va confessar Josep Sebastià Pons per explicar-me la seva aversió a la novel·la?*

—És ben possible.

—*Deixant un poc la literatura de banda, ¿què opines del moment actual a la Catalunya del Nord?*

—Creo que hom s'interessa sobretot a una perspectiva econòmica. El marc del famós triangle Barcelona-Tolosa-Montpeller pot ser favorable, però un marc, en ell mateix, no és res; cal saber el que hom posa a dins. Però et diré que no ho segueixi de prop. Abans m'havia interessat a una acció, la de donar a la llengua d'ací un valor estètic. Hi ha hagut canvis d'ençà d'aleshores. Jo dividiria la represa en dues etapes: primer, del 1960 al 1975, que eren els començaments, difícils, en què l'acció del Grup Rossellonès d'Estudis Catalans va ser determinant, i després, del 1975 fins ara. El 1975 va començar a sortir l'*Almanac català del Rosselló*, on va poder publicar diversos autors nous, i el català va entrar també un poc a l'escola primària. Actualment caldria demanar a Tocabens quina és la situació en aquest sector. I no sé tampoc gaire què es fa a la Universitat de Perpinyà. La meua impressió és que hi ha més lectors i més escriptors en català, però que el trencament amb el poble és igual.

Pere Verdaguer